

Suomi on menestystarina

Lauri Esala

Ekonomisti

Pellervon taloustutkimus

Janne Huovari

Ekonomisti

Pellervon taloustutkimus

Markus Lahtinen

Tutkimusjohtaja

Pellervon taloustutkimus

Veera Laiho

Ekonomisti

Pellervon taloustutkimus

Suomalaiset ovat päättäväisiä ja luovia. Teidän suurin syntinne on itsenne vähättely.
(Arthur J. Collingsworth)

1. Johdanto

Suomen tuleva taloudellinen menestys on riippuvainen sekä kansainvälisen talouden kehityksestä että suomalaisen yhteiskunnan kyvystä löytää ratkaisuja talouden sisäisiin haasteisiin. Kansainvälisen toimintaympäristön muutosta seuraavan kahden vuosikymmenen aikana määrittää globalisaation syventymisen lisäksi siitä aiheutuvien ongelmien ratkaiseminen. Globalisaation syventyminen mahdollistaa kansainvälisen työnjaon edelleen tehostamisen, mikä ylläpitää globaalia talouskasvua.

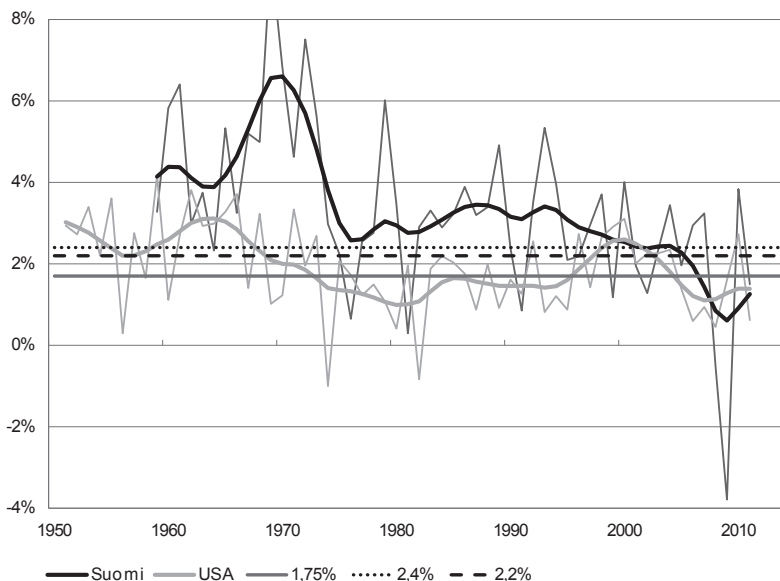
Talouksien keskinäisriippuvuuden kasvaessa globalisaation hallintaan tarvittavat institutiot eivät ole kuitenkaan kehittyneet vastaavalla tavalla. Globaalin talouskasvun vaihtelu pysyykin suurena. Syinä tähän ovat erityisesti teknologinen kehitys, kansallisvaltioiden hidas kyky parantaa keskinäistä koordinaatiotaan sekä globalisaation aiheuttama talouksien sisäisten tuloerojen kasvu. Kansainväliseen talouteen syntyvät kriisit auttavat kuitenkin osaltaan lopulta synnyttämään tarvittavia ratkaisuu-

ja globalisaation hallintaan. Tällöin globalisaatio muodostuu ensi sijassa taloudellista hyvinvointia lisääväksi muutosvoimaksi.

Suomen erityisenä haasteena on alati murroksessa olevan kansainvälisen ympäristön lisäksi väestön ikääntymisen vaikutus talouskasvuun. Ilman merkittäviä toimenpiteitä vaarana on julkisen talouden kriisiytyminen, mikä hidastaisi myös talouskasvua. Tämä ei kuitenkaan ole todennäköinen vaihtoehto. Lähдемme siitä oletuksesta, että suomalainen yhteiskunta on siinä määrin vahva ja talous perusteiltaan terve, että ongelmiin reagoidaan ja tehtävät ratkaisut auttavat oikaisemaan kurssin.

Mielestämme oletukselle on hyvät perusteet. Suomi on väestöltään pieni sopimusyhteiskunta, jossa kansalaiset luottavat toisiinsa ja talouden instituutioihin. Suomi on myös vakaa demokratia, jossa sanan- ja lehdistönvapaus auttavat ennaltaehkäisemään korruptiota. Teknologioiden kehittymistä on miltei mahdoton ennakoita, mutta perustuksiltaan vahva ja hui-

Kuvio 1. Työn tuottavuuden kasvu ja kasvun trendi Suomessa ja Yhdysvalloissa 1950–2011

Lähde: The Conference Board Total Economy Database.

pultaan enenevässä määrin kansainvälinen koulutusjärjestelmä tukee inhimillisen pääoman kasvua. Hyvinvointiyhteiskunta puolestaan mahdollistaa osaltaan globalisaation aikaansaaman eriarvoistumisen haitallisen vaikutuksen hallinnan. Tämä yhdistettynä kohtuullisiin kannustimiin tehdä työtä ja ottaa riskiä yrittäjänä houkuttelee tänne myös ulkomaalaisia osaajia.

2. Tuottavuus ottaa edelleen kiinni eturintamaa

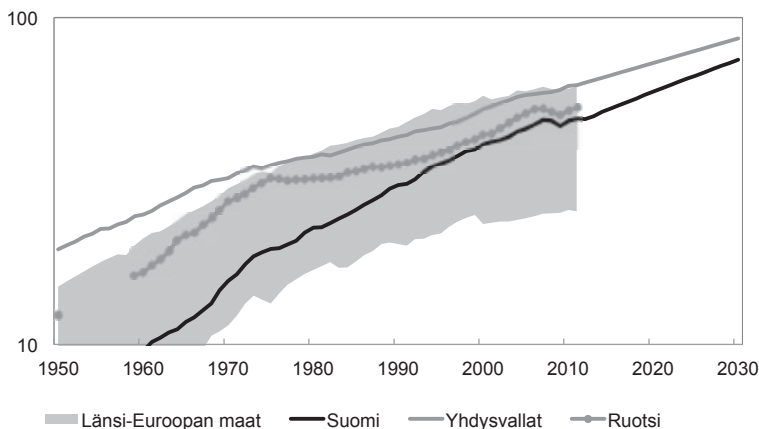
Suomen tuottavuuden kasvu on pitkälti riippuvainen kansainvälisestä tuottavuuden kasvusta. Suurin osa Suomessa käytetystä teknologiasta on peräisin muualta kuin Suomesta. Huonoilla poliittisilla päätöksillä tuottavuuden kasvu voidaan toki saada muuta maailmaa selvästi hitaammaksi, mutta yritysten toimintaympäristön

ollessa hyvä, tuottavuuden kasvu on pitkällä aikavälillä kutakuinkin samankaltaisten maiden tuottavuuden kasvun tasolla.

PTT:n ennuste tuottavuuden kasvusta pitkällä aikavälillä perustuu kahdelle tekijälle: kansainvälisen teknologian eturintaman tuottavuuden kasvuvauhdille ja sille, että Suomi kuroo kiinni välimatkaa eturintamaan. Ennusteessa teknologian eturintamana on käytetty Yhdysvaltojen taloutta, jonka bruttokansantuote suhteessa työtunteihin on kasvanut vuoden 1990 jälkeen noin 1,7 prosentin vuotuista vauhtia. Uskomme, että kansainvälisen talouden teknologinen eturintama voi kasvaa suurin piirtein samalla vauhdilla myös seuraavien parin vuosikymmenen ajan.

Maailmantalouden nykyiset ongelmat eivät johdu kasvupotentiaalin puutteesta, pikemminkin päinvastoin. Globalisaatio muuttaa

Kuvio 2. Bkt /työtunnit vuoden 2011 Yhdysvaltojen dollareissa, logaritminen asteikko (Länsi-Eurooppa pl. Norja ja Luxemburg)

Lähde: The Conference Board Total Economy Database, Skenaario PTT.

edelleen merkittävästi tuotannon organisointia ja tarjoaa vielä runsaasti potentiaalia tuottavuuden parantamiseen. Tieto- ja tietoliikenneteknologian hyödyntäminen on vasta lapsenkengissä. Erityisesti palveluiden digitalisointi ja sen kautta syntyvät uudet palvelut ovat potentiaalinen tuottavuuden kasvun lähde. Lisäksi kehittyvien maiden väestön osaamisen ja koulutusasteen nousu kasvattaa maailman innovaatiopotentiaalia voimakkaasti. Kaikki nämä aiheuttavat suuria haasteita nykyisille talouden rakenteille ja yhteiskunnille, mutta niillä on ennen kaikkea merkittävä tuottavuutta parantava vaikutus.

Vaikka Suomen (tilastoitu) tuottavuus sukelsi finanssikriisiin seurauksena, työn tuottavuuden kasvu on ollut teknologisen eturintaman tuottavuuden kasvua nopeampaa pitkään. Suomi on ottanut kiinni edistyneempiä maita. Teknologisen eturintaman lähestyessä kasvu ei kuitenkaan voi olla enää menneiden vuosien tasolla. Keskimääräinen kasvuvauhti onkin selvästi hidastunut (kuvio 1).

Suomen talouden tuottavuuden kasvu voi, ja sen pitäisi, olla edelleen nopeampaa kuin teknologian eturintaman tuottavuuden kasvu. Vaikka Suomen teollisuuden tuottavuus on eturintaman tuntumassa, on koko taloudella vielä kurottavaa tulevinakin vuosina (kuvio 2). Tämä edellyttää kuitenkin palveluiden tuotannon, myös julkisten palveluiden, tuottavuuden selvää parantumista. Vaikka esimerkiksi vanhushoivassa korkea tuottavuus asiakassuhteessa ei ole edes tavoiteltavaa, julkisen sektorin tuottavuudessa on muilta osin paljon kasvun mahdollisuuksia. Hyvin toimiva yhteiskunta pystyy näitä mahdollisuuksia lopulta myös hyödyntämään.

Teknologian eturintaman tuottavuuden kasvun voi olettaa olevan hyvin lähellä Yhdysvaltojen tuottavuuden kasvua vuosina 1990–2011 eli noin 1,7 %. Tämä on alaraja. Ylärajana on pidetty Suomen tuottavuuden kasvua ennen finanssikriisiä vuosina 1990–2008 eli noin 2,6 %. Tähän väliin osuvat vuosien 2013–2022 ennuste 2,4 % ja vuosien 2023–2032 ennuste 2,2

Taulukko 1. Keskeiset ennustemuuttujat

Vuosimuutos, %		1993–2002	2003–2012	2013–2022	2023–2032
BKT per capita		3,2 %	1,3 %	2,1 %	2,0 %
BKT per työtunti		2,9 %	1,4 %	2,4 %	2,2 %
Työlliset	(15–74 v.)	0,8 %	0,4 %	0,2 %	0,2 %
Työtunnit / Työlliset		–0,1 %	–0,1 %	–0,1 %	–0,1 %
Työllisyysaste	(15–64 v.)	63,8 %	68,5 %	71 %	73 %
Työkäinen väestö	(15–64 v.)	0,3 %	0,1 %	–0,3 %	0,1 %
Väestö		0,3 %	0,4 %	0,5 %	0,4 %
T&K-menot / BKT		2,8 %	3,6 %	3,3 %	3,3 %

% (taulukko 1). Ennustettu tuottavuuden kasvu hidastuu hieman eturintaman lähestyessä. Ensimmäisen ennusteperiodin kasvuun vaikuttaa lisäksi positiivisesti myös nykyisistä kriiseistä toipuminen.

3. Osaamisvetoinen Suomi investoi edelleen tuotekehitykseen

Suomen T&K-menot suhteessa bruttokansantuotteeseen ovat olleet viime vuosina maailman korkeimmat. Merkittävin tekijä on ollut Nokian suuret panostukset tuotekehitykseen. Osin nousu selittyy myös vuoden 2009 bruttokansantuotteen laskulla. Nokian ongelmat tulevat väliaikaisesti laskemaan Suomen T&K-menoja. Myös pidemmällä aikavälillä T&K-osuus jää viime vuosien erittäin korkean tason alapuolelle.

Tästä huolimatta uskomme, että myös tulevaisuudessa T&K-menojen osuus pysyy yli kolmessa prosentissa suhteessa bruttokansantuotteeseen (ks. taulukko 1, alin rivi). Suomessa on osaamispotentiaalia ja tuotamme edelleen runsaasti tutkimukseen ja tuotekehitykseen soveltuvaa työvoimaa. Sille löytyy myös kysyntää, vaikka yksi yritys olisikin ongelmissa. Tuotekehitystä tullaan tekemään jatkossa useammassa kooltaan pienemmässä yksikössä.

On todennäköistä, että tulevina vuosina yli kolmen prosentin T&K-osuus ei myöskään ole kansainvälisesti yhtä poikkeuksellinen kuin tänään. Maailman keskimääräiset T&K-osuudet ovat nimittäin hienoisessa kasvussa.

4. Työvoimapula ei kasvua pysäytä

Suomessa uskotaan laajasti, että tulevien vuosien talouskasvun merkittävänä hidasteena on työkäisen väestön määrän väheneminen. Suomen tulevaisuutta luotaavista kirjoituksista mainitaankin yleensä, että tulevina vuosina talouskasvu on tuottavuuden kasvun varassa. Tämä pitää taatusti paikkansa, mutta niin se on ollut tähänkin asti.

Ikääntyminen tulee aiheuttamaan haasteita julkiselle taloudelle ja ennen kaikkea terveys- ja sosiaalipalveluille, koska huoltosuhde heikkenee. Väestömuutoksen talouskasvua hidastavaa vaikutusta kuitenkin liioitellaan.

Ensinnäkin Tilastokeskuksen väestöennuste on ollut jatkuvasti alaspäin harhainen. Työkäisen väestön määrän ennusteita on päivitetty joka kerta tuntuvasti ylöspäin. Maahanmuutto joustaa työvoimatarpeen mukaan, koska yritykset onnistuvat houkuttelemaan Suomeen tarvitsemiaan osaajia.

Toiseksi Suomen työllisyysaste on pohjoismaisittain alhainen. Tulevina vuosina sitä nostavat väestörakenteen muutos, koulutusasteen nousu ja poliittiset päätökset. Lisäksi myös kysyntä vetää työllisyysastetta ylöspäin.

5. Lopuksi

Yllä on hahmoteltu kehityskulku, jossa suomalainen yhteiskunta reagoi ympäröivän maailman ja talouden haasteisiin omien vahvuuk-

siensa kautta. Vaikka luonnollisesti ilmastonmuutos ja rajalliset luonnonvarat määrittävät talouskasvun sisältöä merkittävästi jo tulevina kahtena vuosikymmenenä, lähdemme siitä että yllä esitetty on kasvulukuina suurimman todennäköisyyden ennuste. Kahden vuosikymmen kuluttua suomalaisten taloudellinen hyvinvointi onkin merkittävästi nykyistä korkeammalla tasolla. Kenties suomalaiset ovat silloin jopa ripauksen onnellisempiakin. □